

الدرس الثالث:

مطر السمك: باران ماهی

موضوع الدرس: أشكال الفعل (١)

به این فعل‌های زیر توجه کنید

گروه ٢	گروه ١
أَخْرَجَ: بیرون کرد	خَرَجَ: خارج شد
عَلَّمَ: آموزش داد	عَلِمَ: دانست
انكسَرَ: شکسته شد	كسَرَ: شکست
اشتغَلَ: به کار گرفت	شَغَلَ: مشغول کرد
تَكَاتَبَ: نامه‌نگاری کرد	كَتَبَ: نوشت
تَحَمَّلَ: به عهده گرفت	حَمَلَ: به دوش کشید
إِسْتَغْفَرَ: آمرزش خواست	عَفَّرَ: آمرزید

گروه آموزشی عصر

١- ریشه فعل‌های گروه ١ و ٢ چند حرفی است؟ www.my-dars.ir

٢- در گروه ٢ به غیر از حروف اصلی ریشه فعل چه حرف یا حروف دیگری را مشاهده می‌کنید؟

٣- چه تفاوتی در ترجمه این دو گروه فعل ملاحظه می‌کنید؟

می‌بینیم که:

۱- ریشه فعل هر دو گروه ۳ حرفی (ثلاثی) است.

۲- در گروه ۲، حرف یا حروف زائدی (مزید) بر حروف اصلی وجود دارد.

۳- با تغییر فعل‌های گروه ۱ به ۲، در ترجمه آنها نیز تغییراتی به وجود آمد.

نتیجه:

فعل‌های سه‌حرفی در زبان عربی به دو شکل دیده می‌شوند:

- ۱- فعل‌هایی که صیغه اول شخص مفرد ماضیشان، فقط سه حرف دارند و به آنها ثلاثی مجرد گفته می‌شود.
- ۲- فعل‌هایی که صیغه اول شخص مفرد ماضیشان، بیش از سه حرف دارند و به آنها ثلاثی مزید گفته می‌شود.
- ۳-

نکته ۱: معیار تشخیص حروف اصلی یا زائد یک فعل، صیغه اول شخص مفرد ماضی آن فعل است. برای به‌دست آوردن این صیغه از فعل، می‌توان هر حرفی به غیر از سه حرف اصلی را از ابتدا و انتهای آن فعل حذف نمود تا سه حرف اصلی نمایان شود. مثال:

حرف زائد	فعل ثلاثی مزید	فعل ثلاثی مجرد
أ	أَخْرَجَ ← أَخْرَجَ	خَرَجَ ← خَرَجَ
تکرار عین الفعل	عَلِمْتُ عَلِمَ	عَلِمْتُ عَلِمَ
إ - ن	إِنْكَسَرْتُ إِنْكَسَرَ	كَسَرَ كَسَرَ
إ - ت	يَسْتَعْلُونَ اسْتَعْلَى	شَغَلَ شَغَلَ
ت - ا	تَكْتَبُ تَكْتَبُ	كَتَبَ كَتَبَ
ت - تکرار عین الفعل	تَحَمَّلَ تَحَمَّلَ	حَمَلَ حَمَلَ
إ - س - ت	اسْتَغْفَرُوا اسْتَغْفَرُوا	عَفَرَ عَفَرَ

استاد : دکتر نعمت الله مقصودی

مبحث : جزوه جامع عربی دهم

ملاحظه کردید که با این روش، می‌توان به راحتی به صیغه اول شخص مفرد ماضی یک فعل رسید و به این شکل ثلاثی مجرد یا مزید بودن آن فعل را تعیین کرد. ولی در مورد فعل‌هایی که حرف همزه ماضی آنها در مضارعشان حذف می‌شود، به مشکل برمی‌خوریم و به راحتی نمی‌توانیم از مضارع این افعال، به همزه ماضی آنها پی ببریم. لازم است که در اینجا راه دقیق و علمی تشخیص فعل‌های ثلاثی مزید از مجرد را یاد بگیریم.

نکته ۲: راه دقیق و علمی تشخیص فعل‌های ثلاثی مزید، شناخت وزن‌های معروف آنها است. این وزن‌ها در مجموعه‌هایی به ما معرفی شده است که باید آنها را به خاطر بسپاریم تا با شنیدن و دیدن این وزن‌ها، فعل‌های مزید را تشخیص دهیم.

آشنایی با اوزان (وزن‌ها) ثلاثی مزید.

برای یادگیری این وزن‌ها، هر یک از آنها را در مجموعه‌ای با نام مشخص به شما معرفی می‌کنیم و شما هم با الگوبرداری، فعل‌های مشابه را تکرار کنید.

مای درس

۱- استفعال

← ماضی	إِسْتَفْعَلُ: إِسْتَغْفَرَ - إِسْتَخْرَجَ - إِسْتَخْدَمَ - إِسْتَرْجَعَ - إِسْتَعْمَرَ
← مضارع	يَسْتَفْعِلُ: يَسْتَغْفِرُ - يَسْتَخْرِجُ - - -
← امر	اسْتَفْعِلْ: اسْتَغْفِرْ - اسْتَخْرِجْ - - -
← مصدر	إِسْتِفْعَالُ: اسْتِغْفَارٌ - اسْتِخْرَاجٌ - - -

استاد: دکتر نعمت الله مقصودی

مبحث: جزوه جامع عربی دهم

نکته ترجمه ۱: فعلها و مصادر دارای این وزن، غالباً بیانگر مفهوم درخواست هستند. مثال:

إِسْتَعْفِرُ رَبِّكَ : از پروردگارت آمرزش بخواه.

هم یسترجعون کتبهم : آنها کتابهایشان را پس می گیرند.

۲- اِفتعال

ماضی ← اِفْتَعَلَ: اِسْتَعْلَ - اِجْتَمَعَ - اِحْتَرَمَ - اِحْتَفَلَ - اِفْتَخَرَ

مضارع ← يَفْتَعِلُ: يَشْتَعِلُ - يَجْتَمِعُ - - -

امر ← اِفْتَعِلْ: اِسْتَعِلْ - اِجْتَمِعْ - - -

مصدر ← اِفْتَعَالُ: اِسْتِغَالُ - اِجْتِمَاعُ - - -

مای درس

۳- اِنفعال

ماضی ← اِنْفَعَلَ: اِنْقَلَبَ - اِنصَرَفَ - اِنبَسَطَ - اِنكشَفَ - اِنقَطَعَ

مضارع ← يَنْفَعِلُ: يَنْقَلِبُ - يَنْصَرِفُ - - -

امر ← اِنْفَعِلْ: اِنْقَلِبْ - اِنصَرِفْ - - -

مصدر ← اِنْفَعَالُ: اِنْقِلَابُ - اِنصْرَافُ - - -

www.my-dars.ir

استاد : دکتر نعمت الله مقصودی

مبحث : جزوه جامع عربی دهم

نکته ترجمه: فعلها و مصادر سه مجموعه (افتعال - انفعال -) ، غالباً به صورت فعل ناگذر (بدون نیاز به مفعول) ترجمه می‌شوند. مثال:

التلاميذ يجتمعون في الصف: دانش‌آموزان در کلاس گرد هم می‌آیند.

أنتم إنصرفتم عن عملكم: شما از کارتان کناره‌گیری کردید.

٤- تَفَعَّلَ

ماضی ← تَفَعَّلَ: تَنَزَّلَ - تَشَكَّرَ - تَحَمَّلَ - تَقَبَّلَ - تَفَضَّلَ

مضارع ← يَتَفَعَّلُ: يَتَنَزَّلُ - يَتَشَكَّرُ --.....-.....

أمر ← تَفَعَّلْ: تَنَزَّلْ - تَشَكَّرْ --.....-.....

مصدر ← تَفَعُّلٌ: تَنَزُّلٌ - تَشَكُّرٌ --.....-.....

مای دیرس

اکنون با تمرین و تکرار وزن‌های بالا، می‌توانید فعل‌های مشابه را به کار ببرید.

ترجم الأفعال التالية. گروه آموزشی عصر

ماضی	مضارع	امر	مصدر
اسْتَعْفَرَ:	يَسْتَغْفِرُ:	اسْتَغْفِرُ:	اسْتِغْفَارُ: آمرزش خواستن
اعْتَذَرَ:	يَعْتَذِرُ:	اعْتَذِرُ:	اعْتِذَارُ: عذر خواستن
انْقَطَعَ:	يَنْقَطِعُ:	انْقَطِعُ:	انْقِطَاعُ: قطع شدن
تَكَلَّمَ:	يَتَكَلَّمُ:	تَكَلَّمُ:	تَكَلُّمٌ: صحبت کردن

ترجم جمل هذه الجداول.

الجدول الأول: اِمْتَنَعَ ، يَمْتَنِعُ « اِمْتِنَاع : خودداری کردن »

هُؤُلَاءِ اِمْتَنَعُوا.	أنا اَمْتَنَعُ.	يا زميلاتي، هل اِمْتَنَعْتُنَّ؟	يا حبيبي، اِمْتَنِعْ.	إخوتي لا يَمْتَنِعُونَ.

الجدول الثاني: اِسْتَعْفَرَ ، يَسْتَغْفِرُ « اِسْتِغْفَار : آمرزش خواستن »

هل اِسْتَعْفَرْتِ؟	الْمُؤْمِنُ يَسْتَغْفِرُ.	نحنُ اِسْتَعْفَرْنَا.	اِسْتَعْفِرْ رَبِّكَ.	ألا تَسْتَغْفِرُ أَنْتِ؟

الجدول الثالث: اِنْقَطَعَ ، يَنْقَطِعُ « اِنْقِطَاع : قطع شدن »

اِنْقَطَعَتِ الْكُهْرَبَاءُ.	اِنْقَطِعْ يا مَطَرُ.	لا تَنْقَطِعْ يا مَطَرُ.	لا يَنْقَطِعُ رَجَائِي.	الشَّجَرَتَانِ ما اِنْقَطَعَتَا.

الجدول الرابع: تَعَلَّمَ ، يَتَعَلَّمُ « تَعَلُّم : یاد گرفتن »

زُمَلائِي تَعَلَّمُوا.	نحنُ تَعَلَّمْنَا.	تَعَلَّمْ يا صديقي.	أ أنتم تَتَعَلَّمُونَ؟	تَعَلَّمُوا أنتم.

گروه آموزشی عصر

در جای خالی فعل مناسب قرار دهید:

- ۱- ﴿ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَ لِدُنْيِكَ ﴾ اَلْعَافِرُ: ٥٥ اِغْفِرْ اِسْتَعْفِرْ
- ۲- إن شاء الله سوف كلنا من المدرسة بعد سنتين. نَتَخَرَّجُ نَخْرُجُ
- ۳- إلهي قد رجائي عن الخلق و أنت رجائي. قَطَعَ اِنْقَطَعَ
- ۴- كان صديقي والده للرجوع إلى البيت. يَنْتَظِرُ يَنْظُرُ
- ۵- أنا و زميلي رسائل عبر الإنترنت. اِسْتَلَمْنَا سَلِمْنَا